

prius dicat non teneri: at tandem, propter rationem proximè dictam, manet dubius, & videtur inclinare quòd teneatur oblitiscere. Item quia tale Breuiarium non continet absolute officium canonicum, sed illis dumtaxat Ecclesiis, quæ illo vte sunt ante ducentos annos: ergo si alius recitet iuxta illud, non recitat officium canonicum. Et sic quidam recentior Magister valde doctus dixit esse sibi valde suspectam sententiam Metine.

3 Rogabis, an possit Religio recitare de Sancto, cuius habet notabilem reliquam: at ignoratur quò die incidat: item quando nullus habetur notabilis reliqua, sed plarium minima, quæ omnes faciunt notabilem? Videtur in primo casu posse, quia mutare semel, vel iterum qualitatem officij est veniale, & ita ex iusta causa non erit culpa: at iusta causa est posse, vt privilegio recitandi de illo sancto, ne aliàs frustrancum sit. Deinde, quia principale est recitare de illo sancto: accessorium autem est vt recitetur die, qua incidit: ergo ignorantia huius accessorii non debet vitare principale. Responderetur in neutro casu id licere, non in secundo, quia privilegium est, quando alicuius sancti habetur notabilis reliqua: at nullus habetur. Item quia non esset maior ratio, cur de vno ex illis sanctis, quam de aliis recitaretur. Non etiam in primo, quia privilegium est recitandi non quancumque die, sed illa, qua incidit: ergo hæc ignorata cessat; sicut nemo posset frui indulgentia concessa die qua incidit, si dies ignoraretur, nec dies est accessoria, sed pars principalis; nec est hæc modica peruersio & alteratio, sed in perpetuum pro tota illa Religione.

D V B I V M XXV.

An mutans qualitatem officij peccet mortaliter. P. q. qui recitare tenetur Horas canonicas, si recitet de sancto quando debet recitare de seua, vel contra.

1 D Vplex est sententia. Prima dicit esse tantum peccatum veniale, quando citra causam fieret: at iusta concurrente causa nullum esset cimen. Probatur, quia quòd recitetur officium, cadit sub præcepto, non verò qualitas officij, sed est squædam qualitas, & accidens. Sic Caiet. verb. Hora. 9. quoad secundum Armill. ibi num. 7. Syluest. quest. 10. dict. 1. Pedraza in summa cap. 1. Nieua in summa. tit. 65. Metina in summa infruct. confess. lib. 1. cap. 14. §. 11. Victoria in confessionario in 3. præcepto, & addit Syluest. non esse mortale, licet id ex fraude faciat, scilicet vt recitet officium breuius: & refert pro hac sententia Laurent. & Zabbar. clement. 1. de celebrat. Missar. Idem, licet dubius, tenet Sotus lib. 10. de iust. 9. art. 4.

2 Secunda sententia dicit, quòd recitare semel, vel iterum, & raro mutando qualitatem officij absque causa, est tantum peccatum veniale, & ex iusta causa nullum est peccatum, vt si occurrat necessitas repentina studendi, vel prædicandi, vel legendi, vel recitandi cum ægrotò, vel defesso: at si toties id fieret, vt arbitrio prudentis existimaretur notabilis audacia, esset peccatum

mortale. Probatur prima pars, quia est leuis materia. Probatur secunda pars, quia non tantum in Breuiario præcipitur recitare, sed recitare secundum formam, & modum ibi traditum, vt constat ex Bulla Pij Quinti, posita in principio Breuiarij. Item quia quis non iudicet rem grauissimam esse communiter non seruare formam recitandi præscriptam à Pontifice, sicut esset res grauis, & peccatum mortale, non seruare communiter ceremonias traditas à Pontifice in Missa? Hanc tenet Nauarr. cap. quando, cap. 19. Hispanè num. 223. 224. & Latine cap. 21. num. 23. & aliquater faciunt Tabien. verb. Hora. 1. num. 16. D. Anton. 3. p. iii. 9. cap. 1. §. 23. vbi dicitur esse graue peccatum; at non explicatur an sit mortale; & hæc sententia est multo probabilior.

D V B I V M XXVI.

An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, vt secundum aliud Breuiarium recitet?

1 S I t conclusio. Ante publicationem Breuiarij Pij Quinti poterat Episcopus dispensare, & tenent aliqui, quos refert Nauarr. ubi infra; & post publicationem talis Breuiarij, nequit. Ratio quia antea tenebantur clerici recitare iuxta formam à suis Episcopis præfixam, & ideo poterant Episcopi, & suas mutare leges, & circa eas dispensare; vt modò tenentur omnes lege Papæ, quam Episcopus, nec mutare, nec dispensare potest. Ita Nauarr. cap. quando, Latine cap. 11. num. 27. 28. & 29.

D V B I V M XXVII.

An qui tenentur ad Horas, tenentur ad omnia officia, quæ sunt in Breuiario, & ad Psalmos penitentiales, officium defunctorum, litanias, canticum Graduum, & officium paruum Beate Mariæ.

1 R A t i o d e b e n d i e s t. Quia in rubricis Breuiarij cauetur in aliquibus diebus esse dicendum canticum Graduum, in aliis Psalm. &c. Sic Prima conclusio. Qui sequuntur hoc Breuiarium nouum Pij Quinti, recitando priuè, non tenentur regulariter, nisi ad solum officium maius illius. Probatur, quia Pius Quintus sic expressit in Bulla, quæ habetur initio Breuiarij. Dixi regulariter, quia tribus diebus litaniarum ante Ascensionem tenentur omnes, qui tenentur ad Horas sub peccato mortali recitare litanias; & die commemorationis defunctorum tenentur sub mortali ad officium defunctorum. Probatur quia talibus diebus ponuntur litanie & officium defunctorum vna cum officio maiori, & in rubrica officij diei præcipitur vt dicantur. Sic quidam iniiores docti, & tanquam verum tenendum est, licet alij recentiores, quos refert Alcoheldo in rubricis Breuiarij, dicant, litanias non obligare sub mortali.

2 A c i n d i e s a n c t i M a r c i e s t d i f f i c i l t a s, a n t e n e a n t u r s u b m o r t a l i a d l i t a n i a s, q u i a i n s i n e B r e u i a r i j, v b i p o n u n t u r P s a l m i p e n i t e n t i a l e s, h a b e t u r, v t d i c a n t u r l i t a n i a i n d i e s a n c t i M a r c i. A c i n r u b r i c a o f f i c i j d i e i, i d n o n d i c i t u r, v t d i c i t u r i n a l i i s, Nihilò

Nihilominus credo teneri sub peccato mortali: siquidem id præcipitur loco citato, saltem in provincia, vel oppido, vbi sit processio generalis: at vbi non sit, non auderem damnare ad mortale non recitantes litanias in die sancti Marci, & tribus diebus ante ascensionem, quia rubrica Breuiarij videtur loqui vbi sunt processiones: sic quidam iniiores Magistri valde docti.

4 S e c u n d a c o n c l u s i o. O f f i c i u m p a r u u m B e a t e M a r i e, & Canticum Graduum, & Psalmi penitentiales nunquam obligant recitantes priuè iuxta Breuiarium Pij Quinti. Probatur ex Bulla citata. Sic tenent Magistri præfati.

5 T e r t i a c o n c l u s i o. R e c i t a n t e s i n c h o r o e t i a m B r e u i a r i u m P i j Q u i n t i s e q u e n d o, t e n e n t u r a d o f f i c i u m p a r u u m B e a t e M a r i e, v b i e r a t a n t e c o n s u e t u d o d i c e n d i, & e o m o d o, q u o e r a t c o n s u e t u d o, & s e c u n d u m q u o d t a l i s c o n s u e t u d o o b l i g a b a t. A t n u l l o m o d o t e n e n t u r a d P s a l m o s & o f f i c i u m d e f u n c t o r u m, v e l C a n t i c u m G r a d u u m, l i c e t a n t e h o c B r e u i a r i u m e s s e t t a l i s c o n s u e t u d o. P r o b a t u r p r i m a p a r s, q u i a e x p r e s s e h a b e t u r i n B u l l a, v t d i c a t u r O f f i c i u m B e a t e M a r i e i n c h o r o, v b i e r a t a n t e a c o n s u e t u d o. P r o b a t u r s e c u n d a p a r s, q u i a P i u s Q u i n t u s i n i l l a B u l l a e x i m i t a c c e p t a n t e s h o c B r e u i a r i u m a b o b l i g a t i o n e r e c i t a n d i d i c t a o f f i c i a, p r æ t e r q u a m a b o f f i c i o B e a t e M a r i e i n c h o r o, v b i e r a t e a c o n s u e t u d o: e r g o e x i m i t a b i l i s e t i a m s i e s s e t c o n s u e t u d o. S i c i i d e m i n i o r e s.

6 U l t i m a c o n c l u s i o. E c c l e s i a, q u æ n o n a c c e p t a r u n t B r e u i a r i u m P i j Q u i n t i a n t e q u a m c o n s u e t u d i n e m d u c e r o r u m a n n o r u m, t e n e b u n t u r a d o f f i c i a d i c t a, v b i e r a t c o n s u e t u d o, v e l a l i q u o d p r æ c e p t u m i p e c i a l e s u i B r e u i a r i j; q u i a h o s n e e x i m i t, n e c l i g a t d i c t a B u l l a P i j Q u i n t i. S e c u n d u m i n i o r e s d o c t i.

7 A n v e r o d i c e n s H o r a s n o n i n t e n d e n s s a t i s f a c e r e o b l i g a t i o n i, s a t i s f a c i a t, v e l p o t i u s t e n e a t u r r e p e t e r e, & i d e m e s t d e a u d i t i o n e M i s s æ, & i m p l e t i o n e a l i o r u m p r æ c e p t o r u m, d i x i l a t e l i b. 1. s u m m a, c. a. p.

S V M M A R I V M.

- 18. An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis & aliis precibus, que ex præcepto dicuntur.
19. An sit præceptum orandi deuotè.
20. An qui recitat Horas absque intentione requisita, sit in defectu attentionis peccet mortaliter, tenetur Horas repetere.
21. An in orationibus, quas quis non ex præcepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine illa attentione actuali, & virtuali.
22. An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas.
23. An dormientes, vel dormitantes inter recitandum satisfaciunt præcepto recitandi.
24. An qui non recordatur se dixisse aliquem Psalmum, vel Horam, teneatur repetere.

An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis, & aliis precibus, que ex præcepto dicuntur.

1 P R i m o oportet aliqua prænotare. Primo nota hanc questionem tantum habere locum in oratione vocali, in qua lingua potest dicere sine mente sonum: nam in mentali, cum ipsa attentio sit ipsissima oratio, repugnat mente orare, & non attendere: vnde cum primùm euagari mens incipit, orare desinit. Sic Sotus lib. 10. de iust. 9. art. 5. & alique ex recentioribus Magistri docti. Secundo nota quòd differunt intentio, attentio, & deuotio; quia intentio est propositum recitandi: vnde est actus voluntatis. Attentio est aduertentia ad id quòd recitatur, scilicet, vt quòd lingua dicit, mens simul intus concipiendo loquatur: vnde est actus intellectus. Deuotio verò si sumatur proprie, est quidam actus voluntatis, quo aliquis est promptus, & paratissimus ad ea, quæ pertinent ad diuinum obsequium: vt docet D. Thom. 2. 2. quest. 82. art. 1. Si autem sumatur deuotio communiter, vt vulgus sumit, significat refectorem illum spiritualem mentis, & dulcissimam recreationem, qua prouenit ex ipsa oratione, & est quidam effectus eius. D. Tho. ubi supra.

2 T e r t i o n o t a q u o d t r i p l e x e s t a t t e n t i o, q u æ i n o r a t i o n e v o c a l i p o t e s t a d h i b e r i. P r i m a e s t, q u a a t t e n d i t u r a d v e r b a, n e i n p r o l a t i o n e e r r e t u r. S e c u n d a, q u a a d v e r b o r u m s e n s u m a t t e n d i t u r. T e r t i a, q u a a t t e n d i t u r a d f i n e m o r a t i o n i s, s c i l i c e t a d D e u m, & r e m p e t i t a m. E t l i c e t S o t u s l i b. 10. d e i u s t. 9. a r t. 5. d i c a t n o n p o s s e h a b e r e p r i o r e m a t t e n t i o n e m, q u i L a t i n u m i d i o m a i g n o r a t, a t m e l i u s d i c i t N a u a r. c a p. q u a n d o, L a t i n e c a p. 21. n. 34. p o s s e h a b e r e; q u i a h æ c a t t e n t i o p r i n c i p a l i t e r c o n s i s t i t i n a d u e r t e n d o, v t v e r b a r e c t e s u o o r d i n e p r o n u n t i a n t u r. I t a r u m a u t e m a t t e n t i o n u m s e c u n d a e s t p r æ s t a n t i o r, & t e r t i a p r æ s t a n t i s s i m a. S i c a s s e r u n t v n i u e r s i D o c t o r e s c i t a n d i.

3 Q u a r t o n o t a q u o d, v t c o l l i g i t u r e x D. T h o m a 2. 2. q. 83. art. 13. tres sunt orationis effectus. Primus est mereri: secundus impetrare: tertius est quædam refectio, & recreatio spiritualis ipsius animæ; quibus possimus addere quartum, scilicet adimplere præceptum recitandi, qui effectus distincti sunt, vt bene probat Nauar. cap. quando, cap. 13. num. 2.

4 H i s p o s i t i s, d i f f i c i l t a s e s t q u æ a t t e n t i o r e q u i r a t u r a d s a t i s f a c i e n d u m p r æ c e p t o d e r e c i t a n d i s H o r i s c a n o n i c i s; & o b t e r d i c e m u s d e a t t e n t i o n e r e q u i s i t a, a d c o n s e q u e n d o s a l i o s e f f e c t u s o r a t i o n i s.

5 D u p l e x e s t s e n t e n t i a. P r i m a d o c e t E c c l e s i æ p r æ c e p t u m e s s e d e H o r i s d i c e n d i s a t t e n t e q u o a d a t t e n t i o n e m e x t e r i o r e m, i d e s t, v t q u i s d u m r e c i t a t, n o n s e o c c u p e t s c i e n t e r i n a c t u e x t e r i o r i, q u i n o n c o m p a t i t u r s e c u m a t t e n t i o n e m o r a t i o n i s, n o n t a m e n q u o a d i n t e r i o r e m a t t e n t i o n e m. E x q u o s i t, q u o d s i q u i s d u m r e c i t a t H o r a s c a n o n i c a s, d i u a g e t u r i n o p e r e e x t e r n o c o n t r a r i o a t t e n t i o n i s s e o c c u p a n s, p e c c a t m o r t a l i t e r: s i v e r o d i u a g e t u r t a n t u m s e c u n d u m a c t u m i n t e r n u m, l i c e t d a t a o p e r a i d f a c i a t, n o n p e c c a b i t m o r t a l i t e r. R a t i o, q u i a E c c l e s i a F f n o n

non potest præcipere actum interiorum. Sic Durandus 4. dist. 15. q. 12. Palud. ibi quest. 5. Glossa elem. 1. de celebrat. Miss. vers. fructum laborum. Gerson 3. p. tract. de vita spirituali, lect. 4. coroll. 2. Navarra lib. 2. de restit. cap. 2. num. 234. modò, inquit, non se exponat periculo errandi in verbis, sed diligentiam apponat, ne in hoc erret. Dñus Anton. 5. part. tit. 13. cap. 4. §. 7. & 8. Rossella verbo Hora, num. 3. Angel. num. 27. dicens id tenere plures Iurisperitos. Idem aperit videtur tenere Syluest. verb. Hora, quest. 11. & in Rosa aurea tract. 3. de quest. impertinentibus, casu 9. Licet Nauarr. ubi infra, ipsum excusare nitatur; sed aperte id tenet verb. Missa, 2. qu. 6. Idem defendit problematicè Metina C. de oratione quest. de potest. Ecclesia respectu actuum cordis, hanc dicit esse probabilem Ledesma 24. questio. 16. artic. 6. 2. part. dub. 4. vers. ad quintum, & eam tenet artic. 7. Et ultra rationem positam potest probari primò, quando aliquis recitat sine vlla attentione, oratio est actus Religionis quoad substantiam: ergo sufficit ad implendum præceptum, quod est de actu Religionis. Probo antecedens; quia in aliis virtutibus moralibus actus illarum quoad substantiam, non requirunt attentionem, vt patet in actu fortitudinis, vel temperantie. Secundò probatur quia si ex aliquo textu colligitur hæc obligatio sub mortali, maximè ex ex dolentes, de celebr. Missar. sed hoc non, quia ibi etiam præcipitur in virtute obedientie, vt deuotè recitetur, quod tamen non obligat ad mortale.

7 Secunda sententia docet, attentionem interiori esse etiam in præcepto. Ita Doctores citandi. Quæ sententia vt probabilior est amplectenda, & ideo explicabitur aliquibus conclusionibus. Sit 8 Prima conclusio. Quando occurrit præceptum diuinum de oratione, qui tunc orat absque attentione interiori, distrahens se data opera ad alia, peccat mortaliter. Hæc conclusio videtur certa, iuxta vtramque sententiam, quia præceptum diuinum extendit se, etiam ad actus internos, & ita tenet Palud. auctor primæ sententiæ, & Sotus ubi supra. Nauarr. cap. quando, Latine cap. 21. num. 39.

9 Secunda conclusio. Qui ex præcepto Ecclesiastico tenetur ad Horas canonicas, tenetur ad attentionem interiori. Ipsi peccato mortali. Quare si data opera mentem ad alia distrahat, peccat mortaliter. Probat primò ex Concilio Lateranensi, quod habetur ad dolentes, de celebr. Missar. vbi sic habetur. Præcipimus in virtute obedientie, vt officium celebrent studiosè, & deuotè; vbi non præcipitur recitatio, quia iam antea præcepta erant, cap. Presbyter, cod. in. & Concilio Agathensi longè antiquiori. Secundò probatur, quia Ecclesia, dum præcipit Clericis vt orent, non præcipit aliquem actum ex sola imaginatione procedentem; vt sunt actus brutorum, sed præcipit actum humanum ex deliberato, & attentò animo procedentem. Item quia omnino sine attentione non est oratio, sed est sine mente sonus. Hæc conclusio est contra auctores primæ sententiæ, & eam tenent Sotus d. art. 5. Metina lib. 1. instruit. cap. 14. §. 11. Palac. 4. dist. 15. dist. 10. Adrianus quodlib. 8. litera 1. Turrecrem. cap. cantantes, dist. 92. n. 6. & 7. Gabr. in canonem Missæ, lect. 62. litera N. Manuel 1. tomo summa, cap. 141. n. 1. Aragon. 2. 2. quest. 83.

art. 3. fol. 862. Tabien. verb. Hora, num. 30. 31. 32. Arnil. n. 9. Nauarr. sum. cap. 25. n. 109. 106. 107. & cap. quando, Hisp. num. 21. Latine n. 20. & c. 1. Latine num. 39. Pedraza in summa, cap. 5. Nicua in summa, tit. 65. Suarez vocans oppositam falsam 1. tomo de sacram. quest. 83. art. 6. dist. 88. sect. 5. Caiet. in summa verb. Hora, vers. quod tenent, & 2. 2. quest. 83. art. 13. sine. Ledesma 2. 4. q. 16. ar. 6. dub. 4. Sandoual lib. de offic. canon. 6. p. c. 9. Angles floribus q. theol. 2. p. mat. de orat. fol. 334. & quam plurimi ex neotericis admodum docti Magistri.

Circa hanc conclusionem nota primò, quòd modò quis incipiat Horam intentione attendendi, quoties dedita opera mentem ab intentione non dimouet, licet sit per totam orationem distractus, satisfacit orandi præcepto, quia reputatur distractio illa inuoluntaria, & manet attentio virtualis, quæ facta est ad implendum hoc præceptum. Sic Sotus, Caietan. Suar. Nicua, Tabien. Turrecrem. Pedraza, Fr. Metina, Gabriel, Arnila, Ledesma, Sandoual ubi supra. Nauarr. cap. quando, cap. 13. Hispanè num. 22. 28. Latine num. 21. & cap. 25. in summa Latine & Hispanè num. 106. 107. Metina C. de oratione, q. de attentione in oratione habenda, Gerson 3. p. tract. de orat. litera F. vers. elicimus, & vers. orationem, vbi subdit non oportere vt orans semper conetur tota tota sollicitudine continere cor suum infra verba, & sensum vobis orationis quin tolerari possit euagatio quædam ad refectum cor. Idem tenet Margar. conreth. fol. 161. d. 1. ex iniuriis valde docti Magistri.

Secundò nota quòd necesse est Horas vltre & aduertenter circa alia diuagetur, non aduertenter per hoc distrahi ab Horis, satisfacit præcepto. Ratio, quia hic non voluntariè distrahitur ab Horis, & ideo virtute remanet prima attentio. Ita Sotus, Caiet. Nicua, Arnil. Suarez ubi supra. Nauarr. d. cap. 25. n. 106. & idem Magistri. Tertio nota non esse necessarium propositum forme attendendi, sed facta esse virtute vt optime Nauarr. d. n. 106. 107.

Quartò nota quòd si aduertens se diuagari habeat mediocrem diligentiam vt attendat, nullo modo peccat: at si non adhibeat, saltem mediocrem diligentiam, est peccatum veniale. Ratio, quia attentio humana fragilitate impossibile est hominem retinere imaginationem semper actu aduertentem, iuxta illud Psalm. 39. Cor meum dereliquit me. Sic Nauarr. cap. quando, cap. 13. Hispanè & Latine num. 20. Caietan. 2. 1. quest. 83. art. 13. & in summa verb. Hora, cap. 5. & aliqui recentiores docti.

Quintò nota quòd Sotus vt supra, quem aliqui iuniores sequuntur, & Palacios in summa verb. Hora, & Manfell. supra, inquit, quòd ex negligentia crassa mentem diuagari permittere eodem relabatur ac si consilud fieret. Vnde infert Palacios, quòd qui male assuetus est animum distrahendo inter orandum, nec male consuetudinis mediocrem diligentiam habet negligentiam crassam, ac perinde peccat ac si consilud faceret; quæ doctrina si vera est, esset femina quum multorum scrupulorum, & videtur esse contra dicta notab. 1. & 7. & contra Doctores ibi citatos, qui ad peccatum mortale contrahendum defectu attentionis exigunt, vt da

An sit præceptum orandi deuotè.

vt data opera, & aduertenter quis diuagetur, & aduertens diuagari ab Horis, imò Caiet. dist. art. 13. expresse dicit, quòd voluntaria negligentia in attentione, tunc tantum esset mortale, quando ex contemptu, vel ex indolentia; & in summa, verbo Hora, cap. 3. dicit quòd negligentem se habens circa attentionem, peccat venialiter. Quod idem dicit Nauarrus, vt dixi not. 4. Vnde licet in aliis materiis doctrina Soti sit admittenda, quòd negligentia crassa æquiualeat voluntario: in hac tamen materia non est admittenda, propter dicta; sic aliqui ex iunioribus valde docti Magistri.

15 Sextò nota, quòd licet ad implendum præceptum Ecclesiæ, & ad consequendum duos effectus orationis, scilicet mereri & impetrare, facta sit attentio virtualis, scilicet in principio proponere intentionem, & adhibere mediocrem diligentiam ad illam. Sed ad consequendum tertium orationis effectum; scilicet ad sentiendam refectiorem, & recreationem spirituales mentis, non facta est attentio virtualis, sed est necessaria actualis attentio Sic D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 13. Sotus ubi supra. Nauarr. cap. quando, cap. 13. n. 2.

16 Vltima conclusio. Quæcumque trium supra enumeratarum attentionum, scilicet ad verba, vel ad sensum, vel ad Deum, est sufficiens ad satisfaciendum præcepto recitandi. Conclusio est omnium. Limitant tamen Caietan. 2. 2. quest. 83. artic. 13. & Nauarr. cap. quando, cap. 13. Hisp. num. 34. 35. Latine num. 33. 34. Enriquez à me consultus, & alij, modò quæcumque attentio numerum eligatur sine præuisione melioris, id est, ita eam eligat recitans vt nolit in ea sistere, sed vt mediè sibi accommodatum ad perueniendum ad finem, si Deus eam dederit. Idem tenet Angles ubi supra, fol. 337.

17 Hinc infert Nauarr. cum Caiet. ibidem, quòd si meditaretur recitans inter recitandum, gesta Christi & passionem, ac finem vltimatum, & non pro medio ascendendi ad Deum, non satisfaceret, iuxta dicta. Quando verò acciperet vt meditaretur, vel attenderet ad Deum, meditans eius bonitatem, licet non haberet alias duas attentiones, satisfaceret; quia hæc attentio est omnium præstantissima. Hoc tamen intelligendum est vt bene aduertunt Nauarr. cap. quando, cap. 20. numer. 32. 33. & Metina quest. de attentione in oratione habenda) modò orans ex præcepto attendat ne erret in debita verborum pronuntiatione, & ne omitat aliquid, & orans ex deuotione verbis, quæ ipse componit attendat, ne verba inepta dicat.

18 Ad argumenta primæ sententiæ respondetur ad argumentum quòd Ecclesia non præcipit actus internos, verum est per se, & sine oratione ad actus externos: at præcipit mediè, & vt modificent actus externos, vt latè probant auctores citati.

19 Ad aliud argumentum negatur consequentia, quia oratio, vt est in præcepto, includit modum attentionis, vt patet ex d. cap. dolentes.

20 Ad vltimum respondetur, quòd etiam deuotè recitare est in præcepto, vt dicam de bio sequenti.

Th. Sanchez. Consil. moral. Tom. II.

It prima conclusio. Qui tenetur ad Horas canonicas, tenetur sub mortali deuotè eas recitare. Probat ex cap. dolentes, de celebr. Missar. vbi dicit præcipitur in virtute obedientie. Sic Nauarr. cap. quando, cap. 20. Hisp. a num. 4. ad 44. Latine, n. 16. & nonnulli ex recentioribus docti Magistri.

Secunda conclusio. Sicut facta est virtualis attentio ad satisfaciendum præcepto recitandi, ita etiam facta est virtualis deuotio, id est, propositum orandi deuotè. Vnde sicut non requiritur quòd semper duret attentio, bene tamen quòd semper duret propositum attendendi, ita non requiritur quòd semper duret deuotio, bene tamen quòd semper duret propositum recitandi deuotè. Sic iidem Doctores.

Vltima conclusio. Sufficiens propositum dicendi attentè Horas, est sufficiens dicendi deuotè. Ratio, quia licet attentio ad intellectum, & deuotio spectet ad voluntatem, ac velle attendere, pertinet ad voluntatem, & qui vult attendere, vt deest, vult Deo seruire cum aliquapromptitudine voluntatis. Vnde solim & semper quis peccat, eo quòd non recitat cum deuotione, quando peccat, eo quòd non attendit, & quando implet præceptum recitandi attentè, implet etiam recitandi deuotè. Sic iidem auctores.

An quis recitat Horas absque attentione requisita, sua vt defectu attentionis peccet mortaliter, tenetur Horas repetere?

D Vplex est sententia. Prima dicit non teneri repetere. Probat, quia diuersa videntur super hoc præcepta ab Ecclesia tradita. Primum est, vt Horæ integre dicantur. Secundum in cap. dolentes, de celebrat. Missar. vt attentè dicantur: ergo si quis sine attentione dicat, satisfacit præcepto primo de Horis recitandis, & sic non tenetur repetere, sed agere penitentiam transgressionis secundi præcepti. Hanc tenent Metina C. de oratione, v. g. de Horis iterandis. Cord. lib. 4. quest. 9. sine. Maior 4. dist. 124. q. 3. Gerson 3. p. tract. de vita spiri. lect. 4. coroll. 2.

Secunda sententia docet hunc teneri repetere Horas. Ratio, quia cap. dolentes, non tradit nouum præceptum, sed vetus explicat, & tradit modum, quo vt debet, hanc tenent Turrecrem. cap. cantantes, dist. 92. n. 6. 7. Gabriel in Canonem Missæ, lect. 62. litera L. & N. Nauarr. cap. quando, cap. 13. Hisp. a num. 18. Lat. num. 46. & cap. 20. Hisp. num. 38. & 39. Latine num. 31. Sotus lib. 10. de iust. q. 5. art. 5. vers. supra hæc autem. Sandoual lib. de offic. canon. 6. p. cap. 9. Enriquez lib. 5. de promit. cap. 5. num. 2. Palud. 4. dist. 15. quest. 5. vers. ad hoc ergo. Manuel 1. tomo summa, cap. 141. n. 1. Aragon. 2. 2. q. 83. art. 13. fol. 864. Ledesma 2. 4. q. 16. ar. 6. 2. p. dub. 2. Idem aperit inquit Caiet. 2. 2. q. 83. art. 13. sub finem. vbi dicit, quòd euagari ex proposito in notabili parte Horæ, perinde est ac illa omittere; sed si omitteret, teneretur dicere: ergo.

ergo. Idem inuunt Tabie. verb. hora. n. 30. 31. 32. & Adrian. quolib. 8. litera L. dicunt enim hunc non satisfacere precepto: ergo secundum ipsos tenetur repetere, vt faciat. Hanc etiam tenet expressè Angles floribus quest. theolog. 1. p. mater. de oration. fol. 33. 8. & Nauarrus lib. 2. de rest. capitulo secundo numero 231. & hæc sententia est multo probabilior.

DVBIVM XXXI.

An in orationibus quas quis non ex precepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine illa attentione actuali, & virtuali?

1 D Vplex est sententia. Prima dicit recitantem ex deuotione, etiam si ex proposito non attendat, nullo modo peccare. Ratio, quia talis oratio potest citra culpam omitti: ergo, & sine attentione dici. Sic Gabriel lect. 62. in canon. litera L. & Palacios 4. dist. 15. q. 10. fol. 159.

2 Secunda sententia docet esse peccatum veniale recitare ex deuotione absque attentione data opera. Ratio, quia licet non tenetur recitare: ar supposito quod recitat, tenetur id facere cum debitis circumstantiis, vt patet in omnibus aliis actibus virtutum; sed vna ex debitis circumstantiis orationis est attentio, ipsa enim naturalis ratio dicitur orare sine attentione, esse contra reuerentiam Dei, cum quo agimus, sicut qui loqueretur cum Principe aliquo terreno, & non attenderet ad id, quod loquitur, faceret iniuriam. Hanc tenet Caiet. verb. oratio. Armil. libi num. 1. Pedraza in summa 3. precepto. Nieua in sum. tit. 63. Sandoual lib. de offic. Ecclesiast. 6. p. c. 1. D. Thom. 2. 2. quest. 83. art. 13. ad 3. & ibi Caiet. Sotus lib. 10. de iust. quest. 5. art. 5. Ledesma 2. 4. q. 16. ar. 6. dub. 1. Metina de orat. quest. de attent. an orat. habent. Nauar. cap. quando, cap. 13. num. 39. & cap. 20. num. 32. & Latine cap. 21. num. 39. Aragon. 2. 2. quest. 83. art. 13. fol. 363. Angles florib. quest. Theolog. 1. p. mater. de orat. fol. 334. & aliqui iuniores docti. Et hæc sententia videtur mihi certa.

3 Nota tamen hæc sententiam debere intelligi de oratione ppr se vt oratio est id est quando aliquis intentione orandi orat. Ceterum si quis cum manibus laborat, vult psalmos, aut alias preces recitare, vel canere, non animo orandi, sed vt caueat alias vanas cogitationes, vel recreationis gratia, non peccat, sed laudabiliter facit, licet data opera non habeat attentionem. Ratio, quia ille non orat formaliter, sed materialiter. Sic Caietan. Armil. Pedraza, Nieua, Sandoual vbi supra, & multi ex iunioribus docti Magistri.

DVBIVM XXXII.

An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas?

1 It prima conclusio. Qui ex precepto tenetur ad recitandum, & aduertenter occupatur in rebus externis, quæ ex natura sua aduertuntur attentioni orationis & sunt incompatibiles cum illa; peccat mortaliter, vt si quis scribat,

legat, vel pingat, vel faciat aliquod huiusmodi, quod totum animum ad se vocat. Sic Sotus lib. 10. de iust. quest. 5. art. 5. Etacet Metina in summa lib. 1. cap. 14. §. 11. Nauarrus summa Hisp. & Latina cap. 25. num. 106. & 107. & cap. quando, cap. 13. Hisp. a num. 21. per plures, Latine a num. 47. & omnes Doctores supra citati dub. 2. 8. hi enim saltem requirunt attentionem externam. Idem tenet Iosephus Angles floribus quest. Theolog. 1. p. mater. de oration. folio. 339. & aliqui iuniores Magistri.

2 Secunda conclusio. Qui dum orat etiam ex precepto occupatur in aliquibus rebus externis, quæ non sunt incompatibiles cum attentione, nec expostulant tantam animi aduertentiam, satisfacit precepto recitandi, nec peccat mortaliter, vt si quis recitat induens se, vel calcæans, vel deambulans per hortum & herbas prospiciens. Ratio, quia solus, & omnis ille actus corporalis ad implendum precepti impedit, qui repugnat, & est incompatibilis attentioni habilitate eius, qui recitat, inspecta: at faciens istos actus potest attendere; nec sunt tales, qui omnino impediunt: ergo. Item, quia in aliquibus Religionibus est statutum, vt qui surgunt a lecto, dum se induunt, recitent: & id faciendum docebat D. Dominicus, & in Missali sunt orationes dicende dum Sacerdos se induit, vt faciat sacrum. Sic Nauar. cap. quando, cap. 13. Hispan. num. 47. Latine num. 49. Maior 4. dist. 12. quest. 7. Caiet. vbi supra. 13. & quest. 187. art. 3. a 3. Sotus & 11. vna vbi supra, & prædicti recentiores Magistri.

3 Tertia conclusio. Recitari quid ad quod non tenetur, faciendo prædicta, imo modo peccat, imò meretur. Sic Nauar. vbi supra. 2. patet ex dictis conclusio præced. & tenent eisdem Magistri.

4 Quarta conclusio: etiam si sint Horæ ex precepto, faciens prædicta ex iusta causa, dum recitat non peccat, nec veniale, imò meretur, vt si capere hora veniat vt nobilis videretur recitantem, & finiat Horam se componens, vt illure excipiat. Sic Nauarrus & Iosephus Angles vbi supra, & aliqui iuniores docti.

5 Quinta conclusio. Aliqui sunt actus corporales, tam parum repugnantes attentioni etiam Horarum debitam, vt si fiant dum recitantur, etiam adque illa causa nullum sit peccatum, vt lenis deambulator, itineris factio pedestris, vel equestris moderata prospectio, vel collectio huius, vel illius herbe. Sic Nauar. vbi supra, & prædicti iuniores.

6 Sexta conclusio. Lauare faciem, & manus, induere, vel exuere se, vel se calceare, dum recitantur Horæ ex precepto, si id fiat moderate, & absque nimia festinatione, licet fiat absque iusta causa, nullum est peccatum. Probatur, quia si ille illo modo recitaret illas orationes ex deuotione, non peccaret, vt dixi ex Nauar. in tertia conclusio; ergo idem est, quando recitat, non ex deuotione, sed ex precepto, quia ille actiones non magis impediunt reuerentiam, quando oratio est ex precepto, quam quado est ex deuotione. Sic colligitur ex Nauarro, & tenent iuniores præfati.

7 Septima conclusio. Quando quis exerceat dictas actiones valde festinanter, dum recitat, peccat venialiter,

venialiter, quia vix fieri possunt, salua debita reuerentia & attentione. Sic Nauar. vbi num. 50 & nonnulli recentiores docti.

8 Vltima conclusio. Si quis dum recitat vegetur in opere externo ordinato ad officium, vt voluendo libros, & non per hoc recedit attentio virtualis, nec peccat. Sic Tabie. verbo Hora. n. 30. Syluest. vbi q. 11. Margarita confess. fol. 161. Sandoual lib. de officio canonice, 6. p. cap. 9. & patet ex supra dictis: diximus enim nec hunc teneri repetere, quæ interim dicuntur, quando non potuit præuenire opus illud ordinatum ad officium.

DVBIVM XXXIII.

An dormientes, vel dormitantes inter recitandum, satisfaciant precepto recitandi.

1 It prima conclusio. Qui vexatur a somno, sed adeo resistit, vt pronunciet suas Horas, vel audiat sacrum, ea attentione quod saltem videt, quod non omittit dicere, aut audire vllum verbum, vel verbum, licet propter grauitatem, & molestiam somni non attendat ad significationem, nec ad aliam meditationem, non peccat saltem mortaliter. Ita Nauar. cap. quando, cap. 9. num. 9. & tenent aliqui iuniores docti; & patet, quia hic habet attentionem necessariam ad orationem.

2 Secunda conclusio. Qui dormit per notabilem partem Horæ, vel Missæ, ex precepto, quia deest attentio necessaria, & sic tenetur sub mortali peccato, qui vero per partem non notabilem peccat venialiter. Sic Nauar. vbi num. 5. 6. & alij.

3 Hinc inferitur peccare mortaliter eos, qui tenentur ad Horas, vel ad aliquod ex penitentia, vel voto recitandum, si recumbant in lecto ad recitandum eo tempore, & talibus circumstantiis concurrentibus, vt probabiliter sententia fragilitate sua, & dormiendi consuetudine credere possumus se dormituros, & se omnifuros ad quod tenentur. Ratio, quia expoluerunt se probabilissimo omitendi periculo. Sic Nauar. vbi num. 7.

DVBIVM XXXIV.

An qui non recordatur se dixisse aliquem psalmum, vel Horam, tenetur repetere.

1 Metina Cate. conuione, q. de Horis iterandis, & Ledesma 2. 4. quest. 16. artic. 6. 2. p. dub. 3. absolute dicunt aubitantem probabiliter teneri repetere eam partem, de qua dubitatur. Sit tamen

2 Prima conclusio. Quando quis habet aliquam rationem, vel coniecturam se dixisse talem psalmum, versum, vel Horam, licet in particulari non recorderet se illud dixisse, non tenetur repetere. Sic Nauar. cap. quando, 7. 20. 23. pané num. 49. Latine num. 30. Sandoual vbi infra, Iosephus Angles floribus, vbi infra, & aliqui iuniores docti.

3 Hinc fit non teneri quempiam repetere quod non meminit se dixisse, modo non meminerit se non dixisse, & coniecturam iustam habeat cre-

dendi quod dixerit, qualem habere videtur is, qui scit communiter se non errare in tali Hora. Sic Nauar. cap. quando, cap. 13. num. 26. 27. 28. & 29. Latine num. 30. Maior 4. dist. 12. q. 3. Gerfon 3. p. mater. de oratione, litera F. Iosephus Angles floribus quest. theolog. 1. p. mater. de orat. fol. 34. Sandoual.

Secundo inferitur, quod qui recordatur se incepisse talem psalmum, vel lectionem, vel talem Horam, & postea non data opera distractus inuenit se in fine talis Horæ, vel legendo per librum, vel dicendo memoriter ea, in quibus ipse communiter non solet errare, iuste potest credere se totum dixisse, & vltra progredere. Sic Nauar. d. cap. 13. n. 29. referens Maiorem, Iosephus Angles vbi supra, & alij.

4 Secunda conclusio. Qui habet rationem aliquam, vel coniecturam ad credendum se iam dixisse talem Horam, vel psalmum, non tantum non tenetur repetere, imò male faciet si reperat. Ratio, quia est dare locum serupulis, & acquirere repetendi habitum. Sic Nauar. d. cap. 13. n. 3. Iosephus Angles supra.

5 An vero dum quis sacrum ex precepto audit, possit simul recitare Horas, ad quas tenetur, vel alias preces, ad quas ex voto, vel penitentia tenetur, dixi latè lib. 1. summe, c. 14. n. 11.

SVM MARIVM.

35. Quod sit tempus competens, & legitimum ad recitandum Horas canonicas, siue in communi, siue in particulari.

36. An peccet qui non recitat Horas canonicas priuatum debitis, & competentibus horis.

37. An matutinum, & laudes, & reliqua Hora diei presentis, possint recitari vespere præcedente diei, & qua hora.

38. An tenetur Sacerdos recitari Matutinum antequam faciat sacrum.

39. An facere sacrum conuentuale, seu matius, quod dicitur solempne, ante Matutinum recitari, sit peccatum.

40. An sit peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima.

41. An peruertens ordinem Horarum quando priuatum dicuntur, vt recians Tertiam ante Primam peccet.

42. An non recitare Horas canonicas publice in choro horis debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere, sit peccatum mortale.

43. An omittens, vel non potens recitare Horam canonicam tempore debito, tenetur intra eundem diem recitare illam, siue proponendo, siue postponendo.

44. Quod in loco sint dicenda Hora canonice.

DVBIVM XXXV.

Quod sit tempus competens, & legitimum ad recitandum Horas canonicas, siue in communi, siue in particulari.

1 It prima conclusio. Singula Horæ canonicæ habet sua tempora, quibus debet dici, ea scilicet, ex quibus nomina superseruit, scilicet Prima debet dici hora prima diei, & cetera

hora tertia, & sic de aliis. Hoc colligitur ex vsu & ex communi sententia Doctorum: ex D. Thoma quodlibet 5. art. 28. Syluest. verbo Hora, quest. 9. Caiet. verbo Hora, §. 4. Nauar. cap. quando, cap. 3. num. 38. & tenent ex recentioribus multi docti Magistri.

Nota quod ad cognoscendum horam primam & tertiam diei, debemus numerare illas penes diem artificialem, & non penes naturalem; quia secundum Astrologos attenditur ab ortu Solis, vsque ad occasum, quem debemus diuidere in duodecim partes æquales, quas vocamus horas; ita vt sex partes seu sex horæ numerentur ab ortu Solis, vsque ad medium diem, & reliquæ sex partes medio die vsque ad occasum: hoc modo prima pars dicitur prima hora diei artificialis, &c. Sic Nauar. d. c. 3. a. num. 33. & consule Couar. 4. variis. resolut. cap. 10. num. 14.

Secunda conclusio. Licet attento iure, & consuetudine antiqua, Horæ dicendæ sint dicto tempore; at in nostra ætate standum videtur consuetudini, & illæ erunt debite horæ ad recitandum Horas canonicas, quæ fuerint constitutæ aliqua causa iusta, aut ordinatione vel consuetudine Ecclesiæ, vel Episcopatus, vel monasterij, vbi dicuntur. Ratio, quia cum illud sit ius humanum, potuit consuetudine derogari. Sic Nauar. vbi supra num. 39. Palud. 4. dist. 1. quest. 5. Syluest. & Caietan. vbi supra, Sandoval tract. de offic. Ecclesiasticis, 3. par. cap. 5. & aliqui docti iuniores.

Tertia conclusio. Horæ debite ad recitandum officium priuatim, erunt, vel istæ, quæ fuerint secundum consuetudinem, vel statutum talis Episcopatus, vel etiam illæ, quæ antea erant constitutæ secundum ius commune, iuxta dicta in prima conclusio. Ratio, quia licet sit consuetudo præscripta, vt Horæ publice dicantur tali tempore, & vt priuatim possint dici eodem tempore: ar non subinde præscriptum est, quin possint priuatim dici horis iure communi destinatis, cum hæc diuersæ sint. Sic Nauar. d. cap. 3. n. 71. & 72.

Nota tamen, quod hæc horæ debite, in quibus tenetur quis recitare Horas canonicas, non debent sumi ita punctualiter, scilicet, quod prima dicatur, prima hora diei artificialis, &c. Sed debent sumi cum amplitudine, vel parum ante, vel parum post, ita vt, qui intra illud parum ante, vel parum post recitauerit, censetur tempore competenti recitare. Sic Nauar. d. cap. 3. num. 73. & 74. Angel. verbo Hora, num. 22. & vbi Syluest. quest. 9. & quidam doctus recentior Magister, qui cum Nauarro d. num. 74. arbitrat, hoc parum post, aut parum ante esse dimidiam horam, aut tres quadrantes, id est, media hora, o, tres quartos, & ad summum vnicam horam ante, vel post.

D V B I V M XXXVI

An peccet, qui non recitat Horas canonicas priuatim debitis, & competentibus horis.

¶ Sit prima conclusio. Quicumque diei hora recitetur Horæ canonice priuatim intra diem naturalem, qui constat ex viginti quatuor horis, scilicet ad duodecima noctis præcedentis

hora, vsque ad duodecimam noctis sequentis, non est peccatum mortale. Ratio, quia substantia præcepti consistit in hoc quod Horæ dicantur: ac quod dicantur tali tempore, est modus quidam, & circumstantia non ad eum necessaria. Hanc docent Nauar. summa cap. 25. num. 97. & cap. quando, cap. 3. num. 59. 60. 61. & 62. Latine num. 56. Ledema 2. 4. quest. 1. art. 5. d. ubi. 1. Sylu. verbo. Hora, §. 9. Angel. num. 22. Armilla num. 17. Tabien. num. 26. Caiet. summa verbo Hora. Nieuia in summa iii. 65. D. Anton. 3. p. iii. 13. cap. 4. §. 4. & 2. p. ii. 9. cap. 12. fine, Gabriel in canonica Missa, lect. 23. litera E. Margarita confel. fol. 162. Viguier lib. de iustu. Theolog. cap. 5. §. 5. vers. 4. Sotus lib. 10. de iustu. quest. 5. art. 4. Fr. Metina summa lib. 1. cap. 14. §. 11. & nonnulli valde recentes Magistri.

Secunda conclusio. Si Horæ canonice iusta de causa non recitentur debitis horis, sed præponantur, vel postponantur, nulla est culpa: si citra causam iustam, est peccatum veniale. Ratio, quia præcipitur vt debitis horis recitentur, clement. 1. de celebrat. Missar. & cap. 1. ead. tit. & hoc non tam in fauorem recitantium, quam ad agendum cultum diuinum, & vt diuturnior, & magis continua sit oratio. Sic Sotus, Tabie. Metina, Nauar. Caiet. Arnul. Nieuia, Angel. vbi supra. Palacios 4. dist. 15. dist. 9. & alij.

Nota causam iustam esse, & ad culpam immunem reddere, si scholasticus differat Horas in vespertinum, quod matutinum est aptum studio; non autem vespertinum: hoc verò est aptum ad recitandum. cap. quando, cap. 3. Latine num. 55. i. sup. num. 5. Maior 4. dist. 14. quest. 1. & alij.

Tertia conclusio. Quando quis in dimittendum timet, melius est, vt Horas præponat, quam postponat. Ratio, quia primum est prudentiæ, at secundum est negligentia. Sic Sotus, Nauar. Sylu. vbi supra.

Quarta conclusio. Dum solum de confect. dist. 5. iubetur, vt Vespere dicantur in ante prandium; intelligitur de vespere, quæ dicuntur in communi. Vnde priuatim recitans, potest ante prandium dicere, non tamen erit peccatum dicere post prandium. Sic Caietan. 2. 2. quest. 1. art. 7. Palacios 4. dist. 15. dist. 8. fol. 13. quest. 4. Nauar. cap. quando cap. 3. Hispanè num. 42. Latine num. 10. & Latine cap. 22. n. m. 94. & 95. Nec obstat (inquit Nauar. in cap. quando, Latine loco citato) Rubrica Beuzarij noui ferria 4. cinerum, quæ dicitur Vesperas recitandas esse ante prandium, quia ibi non ponitur præceptum.

D V B I V M XXXVII

An Matutinum, & laudes, & reliqua Horæ diei præsentis possint recitari vespere præcedentis diei, & in qua hora.

¶ Notandum est, quod licet quoad contractus & alia huiusmodi, dies incipiat à media nocte, tamen quantum attinet ad officium diuinum, & celebrandum Ecclesiasticas solemnitates, incipit dies à Vespere. Sic D. Thom. quodlibet 5. art. 28. corpore. Caiet. verbo Hora, cap. 4. & reliqui Doctores citandi.

Hoc

Hoc supposito circa horam recitandi Matutinum conuenit inter Doctores posse recitari vespere Matutinum diei sequentis propter rationem dictam. Quod idem probari videtur ex generali consuetudine. Dicunt tamen plures Doctores esse peccatum veniale recitare vespere, nisi addita iusta causa. Sic D. Thom. quodlibet 5. art. 28. Angel. verbo Hora, num. 21. Viguier. lib. iustu. cap. 5. §. 5. vers. 4. Syluest. verb. Hora, §. 9. dicto 3. Tabie. verbo Hora, num. 28. Nauar. lum. Latina & Hisp. cap. 25. num. 97. & quidam recentior valde doctus Magister, addens sufficere causam iustam, quæ indicat, non tantum necessitatem, sed etiam commoditatem.

Circa horam verò dicendi Matutinum nil inuenitur expressum apud Doctores, præterquam quod potest dici ante Solis occasum. Quod docet Nauar. summa Lat. cap. 25. num. 107. & summa Hisp. cap. 28. additione ad num. 115. capitulis 25. & cap. quando, cap. 3. num. 65. sub fine. Alij verò dicunt, quod si aliquis post dictas vespere, & completorium dicat Matutinum, iam hoc pertinet ad diem sequentem. Sic Viguier. vbi supra, D. Thom. supra in solut. ad 1. Turce. cap. Presbyter, dist. 9. in m. 4. Nauar. cap. quando, cap. 3. num. 62. & hi omnes cum Nauar. etiam duobus locis proxime citatis, videntur sentire esse necesse, vt post recitari matutinum preces diei sequentis vespere præcedentis, vt sine iam recitate vespere & completorium, quia non incipere dies sequens hodie vespere, nisi pensum horarum hodiernum sit inter se perfolutum. Sit tamen

¶ Prima conclusio. Si quis recitet hodie hora secundæ, post meridiem Matutinum diei crastinæ, satisficit præcepto, nec peccat mortaliter: si verò hodie manè recitaret, non satisfaceret præcepto, & teneretur iterum sub peccato mortaliter recitare Matutinum. Probatur prima pars, quia iam illa est tempus, cum sit hora vespertinarum, pertinet ad sequentem diem, ergo qui recitaret, censetur sequenti die recitare Matutinum: ergo non peccat mortaliter, si quidem recitat intra diem, & præuenire tempus intra diem non est mortale, vt dixi dub. præced. Probatur secunda pars, quia non dicitur enetur episse dies sequens, & sic non recitat Matutinum intra suum diem. Hæc conclusio colligitur ex doctrina citata D. Thomæ, Viguier. Turce. qui dicunt, quod si post vespere, & completorium dicat quis Matutinum diei sequentis, iam hoc pertinet ad diem sequentem. Eam etiam tenuerunt quidam recentiores Magistri, quorum quidam addidit, quod si post medium diem hodiernum recitaret quis Matutinum diei crastinæ, saltem in Quadragesima, vbi vespere dicuntur ante prandium, videtur iam incipisse dies sequens, & in rigore non videtur obligandus ad mortale, nec ad iterum recitandum.

¶ Nota conclusionem hanc tenere verum, licet quis quando recitaret hora secunda Matutinum, nondum recitasset Vesperas, & completorium diei hodiernæ: adhuc enim non esset peccatum mortale. Ratio, quia illa peruersio Horæ non videtur grauis, & Horarum ordinem absque causa peruertere tantum est veniale. Sic prædicti Magistri.

¶ Secunda conclusio. Qui absque causa suffi-

cienti recitaret Matutinum diei crastinæ hodie hora secunda post meridiem, peccaret venialiter; si verò ex causa sufficienti, nullo modo peccaret, quia (vt dixi dub. præced.) qui absque causa recitat non temporibus debitis, peccat venialiter. Sic quidam iuniores docti.

¶ Nota tamen quod quo maior est anticipatio, eo maior causa requiratur, quia magis distenditur à regula. Sic Nauar. cap. quando, cap. 3. num. 68. & 70.

Tertia conclusio. Ad recitandum Matutinum per vnā horam ante Solis occasum, siue in hieme, siue in vere, nulla causa requiritur, sed qui tunc recitat Matutinum, censetur debita hora recitare. Probatur supposito duobus fundamentis. Primum fundamentum est: Ad dicendum Matutinum non est deputata tamquam hora debita media nox, vt aliqui falso putant, quia nullum ius est id præcipiens, vel determinans Matutinorum horam: sed tantum dicunt textus Matutinum esse officium nocturnum de nocte dicendum, vt bene dicit Nauar. cap. quando, cap. 3. num. 73. Vnde qui Matutinum recitat prima nocte, vel media, vel summo mane, debitis horis illud recitant, quia omnes nocte dicunt. Secundum fundamentum est, quod dixi, & probauimus supra dub. 35. scilicet quod hora competens non debet iuri punqualiter, sed vna hora paulo plus, aut minus, ante, vel post, ita vt qui tunc recitat, censetur debito tempore recitare. His suppositis probatur conclusio, quia hora debita, & competens ad recitandum Matutinum est post solis occasum: ergo qui per horam ante solis occasum recitat, censetur debito tempore recitare. Sic nonnulli iuniores docti, & videtur colligi ex Caietano in summa verbo Hora, cap. 4. vbi absolute dicit licere recitare Matutinum vespere præcedentis diei.

¶ Vltima conclusio. Reliquas Horas canonicas demptis precibus matutinis cum laudibus, nullo modo licet recitare vespere præcedentis diei, nec qui recitaret ante medium noctem huius diei illas, satisfaceret præcepto recitandi hodie Horas, sed teneretur sub mortali repetere. Ratio, quia licet, vt dixi, dies incipiat à vespere quoad officium: at generalis consuetudo, quæ est optima legum interpretis, ita interpretata est, quod solas Matutinas liceat dicere vespere præcedenti. Sic Caiet. verbo. Hora, cap. 4. Nauar. cap. quando, cap. 3. num. 62. & hæc conclusio est omnium. Vnde bene infert Nauar. nullam ob causam licere dicere Horas hodiernas, demptis Matutinis, vespere præcedentis: vel etiam ante mediam noctem.

D V B I V M XXXVIII

An teneatur sacerdos recitare Matutinum antequam faciat sacrum.

¶ Vltimè est sententia

¶ Prima docet esse peccatum mortale facere sacrum antequam quis recitet Matutinum. Probat, quia generalis consuetudo approbata Ecclesiæ habet, vt recitetur Matutinum ante facri celebrationem: & Pius Quintus in Missali, in Rubrica de ritibus seruandis in Missa, cap. de præparatione sacerdotis celebraturi, docet, sacerdotem factu-

Ff 4

facturum sacrum prius debere recitare Matutinum. Hanc tenent Gabriel in *canonem Missæ lect. 13. littera F. Vigner. lib. instit. Theolog. cap. 5. §. 1. vers. 4. Ledesma. 2. 4. quest. 16. artic. 4. dub. 8. Guillelmus, quem refert ac sequitur D. Anton. 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 4. Angelus verbo *Missæ. num. 42. Tabiena verbo Hora. num. 27. & verbo Missæ. num. 6. Rosella verbo Missæ. num. 4. Verbecius periplum citatus, supplementum verb. Missæ. num. 3. Idem videntur docere Polancus in *sua directorio. tit. de sacerdotibus, & aliis clericis, & Pedraza in summa cap. 5. ubi inter plura clericorum peccata, quæ aperte sunt mortalia, referunt hoc. Pro hac sententia citantur Host. & Palud. Sed male, tantum enim dicunt, ille *tit. de consecrat. eccl. numer. 14. hic verò 4. dist. 13. quest. 2. art. 2. non debere celebrari sacrum ante Matutinum & Primam. Pro eadem sententia sunt alij, dicentes esse peccatum mortale, quando non fieret ob causam virginem, vt ad vitandum graue damnum, vel graue scandalum. Sic Nauarr. summa Hisp. & Latina cap. 25. num. 83. & cap. quando. Latine cap. 21. num. 30. Armilla verbo *Hora. num. 18. & verbo Missæ. num. 3. Margar. confess. fol. 162.*****

2. Secunda sententia docet non esse peccatum mortale facere sacrum antequam recitetur Matutinum, etiamsi nulla causa interueniat. Probat primò, quia (vt refert Syluester *ubi infra*) viri doctissimi sæpe negarunt talem esse consuetudinem, & dato esset, non omnis consuetudo obligat ad mortale. Secundo probatur, quia Missa non est Hora canonica, nec videtur vllum ordinem habere ad Horas. Item, quia Missa non dicit maiorem ordinem ad Horas, quam ipse Horæ inter se; sed non seruare ordinem Horarum inter se, non est peccatum mortale: ergo Ita Sotus *lib. 10. de iust. quest. 5. art. 4. & 4. sentent. dist. 19. q. 2. art. 2. in fine, Medina in summa lib. 1. cap. 16. §. 2. sine. Nauarr. cap. quando. Hisp. cap. 3. num. 67. licet dicat se nunquam ausum fuisse hoc alteri consulere, vel sequi. Idem videtur aperte tenere Syluest. verbo *Missæ. 1. quest. 6. & ita refertur à Soto, licet Nauarrus referat eum pro sua sententia. Idem Barthol. à Ledesma. de sacram. mater. de Euchar. dub. 39. Idem tenent nonnulli docti iuniores Magistri, & est modò communis sententia neotericorum. Sic**

3. Prima conclusio. Probabilior est hæc secunda sententia, vt patet ex eius rationibus.

4. Hinc inferitur, quod si quis propter morbum legitimam haberet excusationem dicendi Horas, posset facere sacrum licet nec dixerit, nec dicitur esset Hora: *scilicet, quia sacrum non dependet ab Horis canonicis. Sic Sotus locis citatis, Barthol. à Ledesma supra.*

5. Secunda conclusio. Si causa iusta interueniat ad celebrandum nondum perfoluto Matutino, vt quia Prælati præcipit, vel aliquis elemosinam offerat alij, vt festum celebrat, & nondum peruenit ad Matutinum, non est peccatum mortale peruertere Horarum ordinem ex causa, nulla est culpa. Sic Sotus, Medina, Barthol. à Ledesma *ubi supra.*

6. Tertia conclusio. Si non adit causa iusta, est peccatum veniale sic recitare, propter prædictam consuetudinem. Sic Sotus licet sub

dubio, Bartholom. à Ledesma, & videtur tenere Metina.

DVBIVM XXXIX.

An facere sacrum conuentuale, seu maius, quod dicitur sollempne, ante Matutinum recitatum, sit peccatum.

Duplex est sententia. Prima dicit esse peccatum mortale. Sic quidam Thomistæ cum Cano, qui licet doceant cum Soro in Missa priuata, at in Missa sollempni, dicunt esse mortale eam dicere ante recitatum Matutinum.

Secunda sententia docet non esse mortale, propter rationes positas *dub. præced.* Sic quidam recentior valde doctus Magister, dicens sic fuisse Sotum, & quosdam Thomistas, & hæc sententia est verior.

DVBIVM XL.

An sit peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima.

Aliqui scrupulosè loquuntur, dicunt enim posse celebrari antequam recitetur Prima ex aliqua rationabili causa, quasi innuant, id non licere. Sic Tabiena, verbo *Missæ. 6. Ledesma 2. 4. q. 10. 4. dub. 8.*

Alij verò dicunt non esse peccatum mortale celebrare antequam dicatur Prima contra præceptum, vel statutum. Sic Gab. in *canonem Missæ. lect. 13. littera F. Verbecius. Ut. cit. & sequitur Rosella, verbo Missæ. num. 4. supplementum verbo Missæ. num. 3. D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 4.*

Sic conclusio. Nullum est peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima, etsi nulla causa interueniat. Probat, quia iustum ordinem dicit Prima ad Missam, nec aliqua est in hoc consuetudo vim aliquam obligandi habens. Sic Armill. verbo *Missæ. num. 3. Angel. num. 22. Vigner. lib. instit. cap. 5. §. 1. vers. 4. Margar. confess. fol. 162. Nauarr. cap. 21. in summa Hisp. & Latina num. 81. Sotus dicens in hoc nullum esse scrupulum lib. 10. de iust. q. 1. art. 4. Barthol. à Ledesma de Eucharistia, dub. 39. & aliqui iuniores docti, & tenent communiter neoterici Thomistæ.*

Nota, quod si statutum, vel consuetudo esset, vt ante Primam non celebraretur, intelligeretur quoad Primam, quæ dicitur in choro, & non quoad priuatim recitantes. Sic Angel. & Nauarr. *loco proxime citato.*

Ex dictis inferitur scrupulosè satis loquutum fuisse Nauarr. *cap. quando. Latine cap. 3. n. 70. ubi licet dicat non esse mortale facere sacrum, antequam recitetur Prima, & non quoad priuatim recitantes, modo audere, nisi ex vigenti causa. At iuxta dicta potest tutò consuli, etiam absque causa.*

DVBIVM XLI.

An peruertere ordinem Horarum, quæ priuatim dicuntur, vt recitans Tertiam ante Primam, peccet.

1. Si prima conclusio. Peruertere ordinem Horarum quando priuatim dicuntur, etiam absque causa, non peccat mortaliter. Ratio, quia ordo Horarum non est in præcepto, sed qualitas quedam, & circumstantia non ita necessaria. Sic Sotus *lib. 10. de iustitia, quest. 5. art. 4. Ledesma 2. 4. quest. 16. art. 4. dub. 7. Nauarr. cap. quando. cap. 3. Hisp. num. 54. & 56. Latine num. 54. & in summa Hisp. & Latina cap. 25. num. 99. Margar. confess. fol. 162. Nieua in summa tit. 65. Armill. verb. *Hora num. 7. Caiet. ibi Syluest. ibi quest. 9. Pedraza in summa cap. 5. F. Metina in summa lib. 1. cap. 14. §. 11. Palacios 4. dist. 15. dist. 9. & conclusio est omnium.**

2. Hinc inferitur, quod qui sequenti Hora dicta recordatur, quæ omisit præcedentem, non tenetur dictam iterare, sed fas est recitare præcedentem. Sic D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 4. Vigner. *lib. instit. c. 5. §. 1. vers. 4. Paludanus 4. dist. 15. quest. 5. art. 2. Turrecrem. cap. Presbyter, dist. 91. num. 7. Angel. verbo *Hora. num. 18. Syluest. qu. 9. Nauarr. summa Latina & Hispana cap. 25. num. 99. & cap. quando. Latine cap. 3. num. 54. & 67. Franciscus de los Sanctos de Horarum. & solutio. ne. impedim. 7.**

3. Secunda conclusio. Si rdo Horarum ex iusta causa peruertere, nulla esset culpa, si citra iustam causam, esset peccatum veniale; quia est recti ordinis absque causa peruerfio. Sic omnes Doctores præcedentes conclusionis.

4. Nota iustam causam esse; si in choro quando ego ingredior, inieperetur Tertia, vel alia Hora, & ego hoc dum recitarem Primam: tunc enim fas est mihi cum eorum recitare illam Horam, & postea recitare præcedentem Missam. Sic Nauarr. *cap. quando. cap. 3. Hisp. num. 66. Latine. num. 65. & 66.*

DVBIVM XLII.

An non recitare Horas canonicas publicè in choro horis debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere sit peccatum mortale.

Triplex est sententia. Prima absolute dicit peccare mortaliter Prælatos, seu Præfectos, ex quorum negligentia non dicuntur Horæ canonice publicè in choro debitis horis. Probat ex Clement. 1. de celebrat. *Missæ. ex Concilio Vienneñsi, ubi iubetur Prælati, vt faciant dici Horas publicè debitis horis. Item, quia per grauem ex hoc offensam patitur Ecclesia. Sic Sotus lib. 10. de iust. qu. 5. art. 4. vers. sequitur de tempore. Sandoual lib. de officio Canonico, 3. p. cap. 5. ubi & alios refert. Idem Nauarr. cap. quando. cap. 3. num. 67. & 68. Iosephus Angles floribus quest. Theolog. mar. de Horis canonicis. fol. 369. & aliqui neoterici, & idem dicit Sotus quando peruerfio ordo.*

2. Secunda sententia dicit peccare mortaliter Prælatos, si non faciant publicè seruari debitas Horas: limitant tamen hoc ad Prælatos Ecclesia-

rum Collegialium, Regularium, & Cathedralium; quia dicta Clementina his solis Prælati id præcipitur. Et subdit hæc sententia, horam debitam non esse punctualiter accipiendam. Sic Angel. verbo *Hora. num. 22. Tabien. n. 25. Syluest. quest. 9. Nicho 6. Armill. num. 17. Margar. confess. fol. 161.*

Tertia sententia docet, quòd etiam in Ecclesiis collegialibus & cathedralibus non est peccatum non dicere Horas, non debitis horis. licet quandoque negligentia magna interueniat, dummodo communiter seruetur consuetudo, & debitum tempus. Ratio, quia cum hæc circumstantiæ ad substantiam materiae præceptæ non spectent, in ipsis non incurritur peccatum mortale, nisi ex contemptu. Item, quia ratio, ob quam imponitur tale præceptum, est ad vitandum scandalum, sed vna, vel altera vice deficere circa hoc, non caulat graue scandalum; ergo. Sic Caiet. in summa, verb. *Horæ. §. quoad 4. Nieua in summa tit. 65. & aliqui ex neotericis docti Magistri. Sic*

Prima conclusio. Hæc tertia sententia videtur probabilior.

Secunda conclusio. Subditi Prælatorum Regularium, vel Præbendati in dictis Ecclesiis cathedralibus & collegiatis, quibus Prælati iubent, vt horis debitis dicant Horas, peccabunt mortaliter, si tempus debitum prætermittant. Sic Angel. & Tabiena. Quod tamen duplici limitatione intelligendum est. Prima nisi per alios tempore debito dicerentur Horæ. Sic Nauarr. *lib. 1. cap. 3. Latine n. 63. Hisp. ubi supra. Syluest. & Margar. confess. ubi supra. Secunda est iuxta tertiam sententiam positam & approbatam, quod communiter deficerent in hoc, secus quando semel, vel iterum.*

Tertia conclusio. Licet semel, vel iterum possit Episcopus dispensare, vt Horæ aliis temporibus, quam constitutis dicantur, non tamen potest in perpetuum, etiam causa iusta interueniente. Ratio, quia est præceptum Concilij generalis, & in præceptis Concilij nequit Episcopus dispensare in perpetuum, sed ex causa ad tempus. Sic Nauarr. *cap. quando. cap. 3. Hisp. num. 69. Latine num. 72. concordant Armill. verb. *Horæ. num. 13. Tabien. num. 16. dicit enim non posse Episcopum mutare aliquid circa officium, vt dicitur in perpetuum.**

Ultima conclusio. Imò clerici vnus Ecclesiæ, possunt semel, aut iterum ob aliquam causam tempus mutare, sed non in perpetuum. Sic Nauarr. *locus citatus, licet Iosephus Angles ubi supra, dicat non posse absque Episcopi licentia.*

DVBIVM XLIII.

An omittens, vel non potens recitare Horas canonicas tempore debito, teneatur intra eundem diem recitare illam sine proponendo, siue postponendo.

Exempli gratia: patitur qui quartanam febrem manè vsque ad meridiem, & illo tempore nequit Primam, & reliquas Horas recitare, quæ manè recitanda sunt; tunc tenetur vt speret, si bona sit valetudine, recitare omnes Horas: similiter, si hora duodecima meridiana solet acci-

dere quartana, quæ ubi accidit, non potest recitari; dubitatur, an teneatur manè recitare omnes Horas.

Nota certum esse, quod si transacta est integra dies, non tenetur altera die recitare, quod illa omiserat. Ratio, quia est onus diei, sicut ieiunium vigiliæ. Sic tenent omnes.

At dubium est quædo est intra eandem diem. Aliqui tenent, quod si tanta dici pars transacta est, ut in reliqua non consueverit dici talis Hora, verbi gratia si dimisit quis Matutinas vsque ad meridiem, non tenetur tunc dicere, sed agere delicti poenitentiam. Ita tenet Umbertus, quem refert, & sequitur Turrcerem, cap. Presbyter, dist. 91. num. 6. Alexandrinus, & Cosmas, ut refert Nauar. ubi infra. Pro eadem sententia est Petrus de Ledesma summa sacramentorum, ubi de poenitentia, cap. 8, fol. 491. Canus in relect. de poenitentia p. 5. vers. sed quid ubi primo, ubi expressè dub. 31. dicit idemmet Canus, quod si quis scit impedimentum sibi post meridiem superuenturum, si est voluntarium, tenetur Horas canonicas præponere, & manè integre soluere. Ratio, quia reliqui temporis impedimentum, quantumlibet legitimum & necessarium, liberè præstat. Si verò est impedimentum à natura, vel violètia, ut ab ingruente morbo, verbi gratia, cum hora duodecima pomeridiana solet accidere febris quartana, non tenetur præponere Horas, sed tantum id officij persolvere, quod debetur pro tempore antequam superueniat impedimentum.

Et ratio Cani est, quia inquit facultas, quæ datur ab Ecclesia ampenendi, vel postponendi Horas, intra diem tamen naturalem, est priuilegium fauoris, non vinculum necessitatis, id est, præuenire non tenemur, bene tamen possumus. Nihilominus sic

Prima conclusio. Multò probabilius est quando timetur impedimentum superuenturum, qualecumque sit illud, teneri præponere Horas, & quando impedimentum accidit summo manè, teneri vespere recitare integrè Horas. Ratio, quia terminus obligationis officij diuini, est dies integer naturalis, & est circumstantia accidentalis, quod tali, vel tali hora: ergo tenetur quis quando scit impedimentum venturum, præponere, & quando iam venit, postponere. Item dicendo nocte Primam, excusamur à peccato, quod aliàs committerem; quia sine peccato possunt dici vsque ad mediam noctem; ergo tenentur. Sic Nauar. cap. quando, cap. 11. Latine num. 3. Hisp. num. 4. & cap. 3. Hisp. num. 75. Latine num. 78. & cap. 10. Latine 50. Hisp. num. 30. 31. 32. & in summa cap. 25. Latine & Hisp. num. 100. Maior 4. dist. 12. quest. 3. & aliqui iuniores docti. Licet contrariam dicat esse communem Enriquez, lib. 1. cap. 4. num. 7. & litera Q. de poenitentia.

Nota conclusionem esse intelligendam, quando in illa parte diei, in qua illum obligamus, est fortis & validus ad recitandum, ut constabit ex

Secundò nota conclusionem hanc habere verum de Horis, quæ priuatim dicuntur, nam quæ publicè dicuntur in choro, transacta notabiliter hora, possunt omitti, & in hoc tenet verum prior opinio. Sic Nauar. cap. quando, cap. 3. Hisp. num. 75. Latine num. 78.

Secunda conclusio. Prior sententia, ut eam explicat Canus, scilicet quando impedimentum est à natura, vel violentia, est probabilis. Probatur, quia habet bonam rationem, & graues auctores.

D V B I V M XLIV.

Quo in loco sint dicende Horæ canonicæ.

Sit prima conclusio. Quando Hora canonice dicuntur in communi, & solemniter, debent persolui in Ecclesia: sic enim præcipitur Clement. 1. de celebrat. Missar. sic tenet Caiet. in summa verb. Hora, cap. 5. Ex priuilegio verò possunt cani in aulis Principum, vel alibi. Sic Sorus lib. 10. de iust. q. 5. art. 4. sine, & multi ex neotericis docti Magistri.

Secunda conclusio. Horæ, quæ priuatim dicuntur, possunt vbi libet recitari, modò non sit locus valde indecens. Ratio, quia nullus est textus obligans ad dicendum eas in Ecclesia. Sic Sorus ubi supra.

Vnde inferitur minus bene Hostiensem, & Innocentium, prout refert, & sequitur D. Anton. 3. p. tit. 3. cap. 4. §. 1. dixisse beneficiarium priuatim recitantem Horas in cella, non satisfacere Quos bene reprobat Sorus ubi supra. Quæ verò peccent canonice & beneficiarij non confluent ad Ecclesiam ad cantandum diuinum officium, infra dicitur.

Ultima conclusio. Recitantes Horas canonicas in loco non tenentur, non peccant, modò alia circumstantia concurrant. Probatur, qui potest quis ibi morari, & voce. Item quia alias orationes vbi quis ibi recitare ad eleuandum mentem in loco, & distrahendum ab immundis cogitationibus, ut docent optimè Nauar. cap. quando, cap. 5. art. 8. & Josephus Angles floribus quest. Theolog. mater. de oratione, fol. 329. ergo & Horas canonicas. Hæc conclusio colligitur ex Nauar. & Josepho Angles, & est contra Sorum d. art. 4. sine, dicentem hoc non carere culpa.

S Y M M A R I V M.

- 45. An infirmitas excuset ab Horis canonicis recitandis, & qualis esse debeat.
- 46. An cæci, aut ita oculis caligantes, ut legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo si memoria retineant, vel eas memoria mandando, ut memoriter recitent.
- 47. An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam potest.
- 48. An qui aeger est, ita ut solus recitare nequeat, teneatur adiuncto socio recitare.
- 49. An qui non potest dicere Horas canonicas, potest tamen ab alio audire, teneatur ad id.
- 50. An qui tenentur ad Horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco Horarum.
- 51. An ob carentiam Breuarij excusetur quis à recitandis Horis canonicis.
- 52. An dispensatio excuset ab Horis.
- 53. An dispensatio excuset ab Horis.
- 54. An excommunicatio, suspensio, degradatio, irregularitas excuset ab Horis.
- 55. An possit Subdiaconus dicere, Dominus vobiscum.

D V B I V M XLV.

An infirmitas excuset ab Horis canonicis recitandis, & qualis esse debeat.

Sit prima conclusio certissima apud omnes. Morbus & imbecillitas corporis sufficienter excusat à recitatione Horarum. Sic aperte colligitur ex cap. Clericus, dist. 91. ex Concilio Carthaginensi, & ex cap. unico de clericis non resid. in 6.

Sit secunda conclusio. Illa est sufficiens infirmitas ad excusandum quæ impedit, quominus attentè fiat oratio, ut sunt dolores graues. Item illa, quæ ingrauesceret ex labore posito in oratione arbitrio prudentis viri. In re tamen dubia consilium Medici, & auctoritas Prælati intercedere debet. Sic multi ex iunioribus docti Magistri. Idem sentit Sorus lib. 10. de iust. quest. 5. art. 3. Syluest. verb. Hora, quest. 4. & Armill. ubi num. 16. vbi docent standum esse arbitrio Medici, vel prudentis viri, & Nauar. cap. quando, cap. 11. Hisp. num. 2. Latine num. 1. vbi dicit standum esse arbitrio Medici, timorati tamen, & Sandoal tract. de offic. eccles. §. p. cap. 3. vbi id relinquit arbitrio timorati, qui morbo laborat.

Tertia conclusio. Nec modicum damnum excusat semper ab oratio, nec est necessarium semper graue damnum, sed in hoc est tenenda media quedam via, ita quod qui aeger est si ex recitatione Horarum verisimiliter credat uomachi aliquam cruditate, vel capitis grauedinem, vel virium lassitudinem, vel etiam credit febrim tardius res attendam, excusatur ab Horis. Ratio, quia huiusmodi damna, quæ in corpore valido sunt leuia, in aegroto sunt grauiora mala. Et confirmatur, quia cum omnia præcepta charitatis deseruiant, quæ valde benigna erga infirmos est, non est verisimile, quod Ecclesia, quæ est pietissima mater, hominibus morbo auctis velit addere molestiam orandi, etiam si non vultum lædantur. Item quia d. cap. clericus, dist. 91. habetur pro legitima causa non orandi inæqualitas corporis, quæ non sonat morbum grauem, sed potius leuem. Sic aliqui recentiores docti, licet Nauar. summa Lat. & Hisp. cap. 25. num. 100. & cap. quando, cap. 21. Hisp. num. 2. Latine num. 1. dicat non excusare infirmitatem, nisi notabiliter noceat recitatio Horarum, & Syluest. verb. Hora, quest. 4.

Quarta conclusio. Etiam huiusmodi infirmi, dum febriliter vel alio morbo laborant, bonam diem partem confabulationibus familiaribus expendant, atque etiam libros animi recreandi gratia, legant, ac multa colloquantur, non inde sequitur teneri recitare Horas. Ratio, quia sermones illi, & lectioes voluptatem ægris afferunt, nec morbus inde ingrauescit, quin potius decreseat: at verò recitatio est res seria, ac suapte natura grauat caput, ac morem, & molestiam infert. Sic multi ex iunioribus valde docti Magistri; licet Nauar. cap. quando, cap. 11. num. 5. teneat oppositum, sed summa Latina, & Hisp. cap. 25. num. 100. explicat magis, & dicit quod si morbus colloquia grauiæ ac rerum arduarum dispositionem non impediatur, non excusatur à recitandis Horis, & addit d. cap. 25. Hisp. num. 100. fecus esse

quando morbus non impedit loqui, aut audire res ad recreationem spectantes; tunc enim potest excusari ab Horis recitandis.

Quinta conclusio. Etiam postquam febris infirmum deseruit, dum adhuc vires sunt imbecillæ, dumque homo conualescit, potest per aliquot dies non recitare. Ratio, quia illa imbecillitas adhuc censetur infirmitas. Item, quia valde verisimile est Ecclesiam ægris post tot labores vel leuè quæ aliquam concedere: imò potest esse quod quis celebrare possit, non tamen recitare, propter infirmitatem. Sic prædicti iuniores Magistri.

Sexta conclusio. De habente febrim quartanam, aut aliam leuem, non potest dari certa regula, sed iudicandum est iuxta dicta arbitrio Medici, aut boni viri, ut bene docet Syluest. verb. Hora, quest. 4. dicto 1. & potest contingere quod quartana sit tam grauis, & secum talia accidentia afferat, ut vehementem capitis dolorem, vel eam corporis intemperaturam, ut merito videatur notabilis infirmitas, & sic excusare. Vnde in his, quando fuerit dubium, est standum iudicio Medici, & Prælati, & si non adit Medicus & Prælati, qui bona fide se excusari existimans, propter indispositionem, quam experitur, omiserit Horas, non peccabit. Sic nonnulli docti recentiores Magistri.

D V B I V M XLVI.

An cæci, aut ita oculis caligantes, ut legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo si memoria retineant, vel eas memoria mandando, ut memoriter recitent.

Ac in re certissime constat hos excusari à recitandis Horis, dum eas memoria non retinent, quia nemo obligatur ad impossibile.

Cæterum difficultas est, an teneantur eas memorie mandare, vel si memorie mandarunt, teneantur eas memoriter dicere. Circa primum Nauar. cap. quando, cap. 19. num. 80. Hisp. Latine verò num. 81. & 82. videtur sentire, teneri eorum memorie mandare Horas, dicit enim beneficiarium cæcum non excusari à choro, quia potest addiscere Horas. Vnde videtur obligare ad addiscendum; & Palud. 4. dist. 15. q. 5. dicit carentem Breuario teneri addiscere Horas, ut memoriter dicat.

Circa secundum Sorus lib. 10. de iust. quest. 5. art. 3. vers. sic addiscere, dicit se non esse certum, an cæcus si memoriter sciat Horas, teneatur eas dicere memoriter, quia remittas illa memoria est accidentaria, quamvis (inquit) tutius sit ut se obligatum censeat, & cum Sorus teneatur aliqui Magistri docti, & addit quidam recentior Magister, quod quantum ad restitutionem fructuum, certum est quod non teneatur, si esset beneficiarius cæcus, & omitteret Horas, licet memoriter teiret. Sit tamen

Prima conclusio. Nemo tenetur memorie mandare officium diuinum, ut illud memoriter dicat. Ratio, quia est medium dissimilium. Sic Sorus, & multi iuniores valde docti Magistri, quorum aliqui dicunt hoc esse verum, licet illi habeat

habeat tenacem memoriam.

Secunda conclusio. Si memoriter scit officium, multo probabilius est teneri memoriter dicere. Ratio, quia ille potest commodè implere præceptum recitandi, ergo tenetur. Item, quia si non habenti Breuiarium offerretur miraculosè, absque dubio teneretur recitare, licet medium fuerit per accidens. Sic tenet Nauar. cap. quando. cap. 11. Hisp. num. 2. Latine num. 16. 17. & Latine cap. 21. num. 14. & multi docti iuniores Magistri.

Nota quòd etiam si totam Horam non sciat memoriter, si tamen scit magnam partem, tenetur ad illam, vt dicitur dub. sequenti, & docet Nauar. eodem cap. 21. num. 14.

Secundò nota idem dicendum esse de infirmo: si enim non posset legere officium, posset tamen memoriter dicere, teneretur. Sic Nauar. d. cap. 11. numerus citatis.

D V B I V M XLVII.

An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam potest.

Videtur quòd teneatur, quia qui totum quod præcipitur, seruare nequit, tenetur ad partem: vt qui nequit ieiunare totam Quadragesimam, tenetur partem: vt qui post votum castitatis nupit, quia non potest integre seruare votum, non reddendo, tenetur ad partem, scilicet ad non perendum.

Ex alia verò parte vrget, quia alias nullus æger excusaretur ab Horis dicendis; quia nullus adeò ægrotat, quin aliquam earum partem dicere possit.

Primò dico non excusari quem ab Horis dicendis, propter quamlibet impotentiam dicendi partem earum: non enim quis excusaretur, eò quod propter defectum Breuiarij, vel alicuius partis eius, vel cæcitatem, non potest dicere aliquam partem hynnorum, Psalmorum vel lectionum, quæ memoria non tenet: sicut non excusatur à ieiunando Quadragesimam, eò quòd excusatur à ieiunando aliquot dies, propter impotentiam, vel infirmitatem. Sic Nauar. cap. quando. Latine cap. 11. num. 15.

Secundò dico non esse dicendum non excusari quem ab Horis, ex eo quòd aliquam partem earum dicere possit, vt patet ratione posita. Sic Nauar. ibi.

Tertiò dico impotentiam dicendi maiorem partem Horarum excusare ab eis dicendis: tum quia regulariter maior pars trahit ad se minorem, quod maior pars, ff. ad municip. & cap. 1. de his que sunt à maiore parte; tum quia non quilibet impotentia dicendi aliquam partem, excusatur, nec quilibet potentia dicendi aliquam partem obligat, nec iure quanta definitur: & ita relinquatur arbitrio prudentis, & non videtur occurrere posse aliud aptius arbitrium. Sic Nauar. eodem cap. 11. num. 16.

Secundò infertur paucos eorum, qui diu Ho-

ras recitant, excusari ob carentiam Breuiarij, vel cæcitatem, quia pauci sunt, qui memoria non teneant Pater noster, Ave Maria, Credo, Hymnos, Antiphonas omnium Horarum, Psalmos laudum, & Horarum minorum, & plures Matutinorum Psalmos, quæ faciunt magnam partem. Sic Nauar. ibi. num. 17.

Vltimò dico, cæcum consultius facturum si nouit memoriter maiorem partem officij dei, & illam recitat, quam si reciter integrum alterius diei officium, quòd nouit memoriter. Sic Nauar. ibi. num. 23.

D V B I V M XLVIII.

An qui ager est, ita vt solus recitare nequeat, teneatur adiuncto socio recitare.

Videtur non teneri; quia nullum ius obligat Ecclesiasticos ad dicendum Horas adiuncto socio, nisi cum tenentur adire chorum, vbi alij beneficiarij conueniunt.

Sic conclusio. Infirmus, siue cæcus, siue alijs impeditus, qui solus nequit recitare, tenetur adiuncto socio recitare, si commodè illum habere potest. Ratio, quia hic potest commodè implere præceptum recitandi: illi enim satisfit recitando adiuncto socio, vt dixi supra; ergo tenetur. Sic Nauar. summa Lat. & Hisp. cap. 25. num. 100. & cap. quando. cap. 11. Hisp. num. 2. Lat. a num. 6. & cap. 21. num. 14. Palacios 4. dist. 15. disp. 9. fol. 147. & mu Magistri.

Hinc infertur, si clericus non habet redditus Ecclesiasticos, reddens tamen patrimonij, ad cuius titulum est initiatus, quibus socium conducere possit, non tenetur illum conuocare, licet sit ditissimus alijs redditibus profanus. Ratio, quia sic non potest commodè recitare, adiuncto socio, cum nullo iure tenetur redditus merè profanos in seruicio Ecclesiæ expendere; quare recitare adiuncto socio, nisi cum aliquis socius ei gratis sibi offerret. Sic Nauar. d. cap. quando. Latine.

Secundò infertur, quòd si hic habet redditus Ecclesiasticos, vel patrimonium, quo initiatus est sufficiens ad se alendum, & ad socium conducendum, qui cum eo recitet, tenetur illum conducere, quando solus nequit recitare. Sic Nauar. cap. quando. Latine cap. 21. num. 14.

D V B I V M XLIX.

An qui non potest dicere Horas canonicas, potest tamen ab alio audire, teneatur ad id.

Sic conclusio. Certum est non teneri audire. Ratio, quia clericus, non est præceptum vt audiant Horas, sed vt dicant: ergo qui dicere nequit, non tenetur audire. Sic contra quemdam Giraldum tenet Nauar. cap. quando. cap. 11. Lat. num. 6. Hisp. num. 2. & 3. & summa Hisp. & Lat. cap. 11. num. 100. Sola. verb. Hora. 4. Palud. 4.

D V B I V M

D V B I V M L.

An qui tenentur ad horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco horarum.

Vplex est sententia.

Prima dicit, eos qui tenentur ad horas, & excusantur ob Breuiarij carentiam, vel cæcitatem, vel quia nesciunt legere, teneri ad recitandum aliquid loco horarum. Sic Syluest. verb. Hora, quest. 4. dicto 3. Angel. n. 9. Armil. n. 16. Tab. n. 20. D. Anton. 3. pari. tit. 13. cap. 4. §. 5. Vgner. lib. Institut. theolog. c. 5. §. 5. verb. 4. Turrecrem. cap. Eleutherius, dist. 91. num. 4. Palud. 4. dist. 15. quest. 5. Nauar. cap. quando. cap. 11. Hisp. num. 15. 16. dicit tamen Syluest. per minimam orationem hunc satis facere. At Nauar. dicit teneri toties repetere orationem Dominicam, vel aliam, quoties vir prudens arbitrat: & quòd ipse de hoc consultus arbitratu est, vt per tantum temporis spatium recitaret hic Pater noster, Ave Maria, Credo, Salve Regina, quantum consumeret in horis recitandis.

Secunda sententia docet hunc ad nihil teneri. Ratio, quia Ecclesia solum obligauit clericos, & beneficiarios ad horas canonicas: ergo quando legitimè excusantur ab horis, ad nihil tenentur; sicut qui legitimè excusatur ab audiendo sacro in die festo, ad nil tenetur. Sic Nauar. cap. quando. Lat. cap. 11. num. 19. & 30. Toletus in sua summa, & alij iuniores docti, & est verissimum.

Hinc infertur, accipientes beneficentia, quia nesciunt legere, & addicunt, non teneri ad horas, nec ad aliquid loco horarum recitandum. Sic Nauar. ibi. num. 35.

D V B I V M LI.

An ob carentiam Breuiarij excusetur quis à recitanda horis canonicis.

Sic prima conclusio. Qui intra suam culpam caret Breuiario, vt quia inuicem amittit, &c. & nullo modo potest habere vel accommodatum, vel emptum, vel cum alio, aut memoriter recitare, excusatur ab horis. Ratio, quia nemo tenetur ad impossibile. Sic Sotus lib. 10. de iust. quest. 5. art. 3. Nauar. cap. quando. cap. 11. Hisp. n. 15. & 16. Lat. n. 38. Arm. verbo Hora. num. 16. Syluest. verb. Hora. quest. 4.

Secunda conclusio. Imò licet culpa sua perdidit Breuiarium, vt quia illud proiecit in mare, licet tunc peccarit: at postea penitet, nec mediàm habet vt possit recitare, non peccat non recitando, quia iam est sibi impossibile recitare. Sic Nauar. summa Hisp. & Lat. c. 25. n. 102. Sandoval lib. de offic. canon. 5. p. cap. 5. Maior 4. dist. 12. q. 3.

Nota idem dicendum esse de eo, qui nesciens latine legere, vel recitare, acceptaret beneficium, vel ordinem sacrum, quòd licet acceptando peccarit, at supposito quòd iam acceperit, excusatur ab horis, quando adhibita debita diligentia non potest habere socium, quo cum recitet. Sic Nauar. cap. quando. cap. 11. Hisp. num. 35. & 10. Lat. num. 30. vbi addit idem esse dicendum, quando non tenetur querere socium, iuxta doctrinam eiusdem Nauarri supra traditam dub. 48.

Sed de carentia Breuiarij ob paupertatem dicunt plures excusare ab horis, quia reuera clericus

non est emendo Breuiarium, ob paupertatem, nec potest adiuncto socio recitare, vel habere accommodatum. Sic Palud. Turrecrem. D. Ant. Vgner. vbi supra.

At Sotus vbi supra dicit non esse cur excusatio hæc admittatur, quia cum nemo ad ordines sit promouendus, quin habeat patrimonium, vel beneficium, ad alimenta sufficiens, nemo clericorum excusatur si Breuiarium non habeat; quia antequam haberet, non esset promouendus.

Sic tamen vltima conclusio. Siue bene, siue male fecerit dum promotus est in clericatum, carnis numis ad Breuiarium emendum, hoc tamen est certum quòd si hunc postea penitet, excusatur ab horis dum manet dicta impossibilitas, quia nemo tenetur ad impossibile. Hæc conclusio patet ex dictis conclus. 2. & expresse eam docet Nauar. cap. quando. Lat. cap. 21. num. 13.

D V B I V M LII.

An vrgens alicuius rei faciendæ necessitas excuset ab horis canonicis recitandis.

Sic prima conclusio. Quando subito superuenit aliqua occupatio, quæ non potest præueniri, & nequit prætermitti sine scandalo, aut graui propria, aut aliorum iactura, & non comparatur horas recitare, excusatur, vt si quis esset per totum diem occupatus in audienda confessione existentis in articulo necessitatis, vel in vitando magno scandalo, vel in componendo grauius inimicitijs, vel rixis ad arma currentium, ita vt tantum superesset tempus necessarium ad esum, & somnum. Ita Nauar. cap. quando. cap. 12. Hisp. num. 3. Lat. n. 34. & 35. Turrecrem. cap. Eleutherius, dist. 91. num. 7. Armil. verb. Hora. num. 16. Tabien. n. 21. Syluest. quest. 13. Maior 4. dist. 12. q. 3. Nauar. summa Hisp. & Lat. cap. 25. num. 101. & multi iuniores docti Magistri.

Secunda conclusio. Sufficientes eorum causa est ad excusandum ab horis, si quis ita esset impeditus circa infirmos, vel aliter, vt nullatenus superesset tempus ad commodè recitandum. Sic Sotus lib. 10. de iust. quest. 5. art. 3. & alij.

Tertia conclusio. Boni confessarij, quando est magna penitentium copia, vt instat dies vltima Iubilei, vel præcepti Ecclesiæ, possunt licitè omittere horas, si non possunt recitare, nisi omitendo aliquas confessiones quorundam, qui non confitentur Iubileum, vel non adimplebunt præceptum Ecclesiæ. Sic Nauar. vbi supra, & concordant Arm. verb. Hora. num. 16. & Tab. num. 21. vbi dicitur quòd Prædicatores, & confessores, qui propter non impediendum magnum fructum non recitant, excusantur, nisi, cum potuissent præuenire, negligentes essent.

Vltima conclusio. Excusatur etiam defensusus alicuius, vel lecturus lectionem oppositionis, in qua re plurimum interest vel sua, vel rei publicæ doctum præbere, si simul recitare non possit. Probantur hæ omnes conclusiones, quia non magis obligat hoc præceptum, quam præceptum audiendi sacrum, quod potest omitti, pro practicas causis, ergo. Item quia quòd pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare. Sic Nauar. & Maior locis citatis, & idem Nauar. summa Hisp. & Latina cap. 25. num. 101. quamuis hoc non facillè consulendum dicit. Idem tenet

cap. quando. Lat. cap. 21. num. 7. & Palacios 4. dist. 15. dist. 9. fol. 148.

DUBIVM LIII.

An dispensatio excuset ab horis.

1 A liqui dicunt Papam non posse dispensare cum initiatu ordine facto, nec cum beneficiariis, ne recitent, quia haec obligatio est de iure divino. iuxta illud Psalm. 7. Septies in die laudem dixi tibi, posse tamen dispensare in modo, scilicet ut hoc, vel illud officium recitent, quia hoc est ius positivum. Sic Panorm. cap. 1. de celebrat. Missar. Angel. verb. Hora. num. 6. Rosella ibi, Sotus lib. 10. de iusti. quest. 5. art. 3. sine. Sit tamen

2 Prima conclusio. Papa potest dispensare cum clericis, & beneficiariis ne recitent, Probatur, quia haec obligatio ex iure positivo confurgit. Sic Laur. & Lignatio, quos refert, & sequitur Sylvest. verb. Hora. quest. 8. Margar. confell. fol. 162. Palacios 4. dist. 15. dist. 9. Nauarr. summa Hisp. & Lat. cap. 25. num. 102. & cap. quando, Hisp. cap. 11. num. 8. & 9. Latine num. 24. 25. & 31. & aliqui docti iuniores Magistri.

3 Secunda conclusio. Solus Papa potest in hoc dispensare, & non Episcopus, nec Abbas monasterij, Ratio, quia est praecipuum Concilij generalis. Sic Nauarr. cap. quando, locis citatis. At potest Episcopus, vel Abbas dispensare, ut aliquo tempore non recitet. Mammel 1. tomo summae, cap. 142. sine, & patet ex his, quae diximus supra, ubi de ieiunio. dub. 5.

DUBIVM LIV.

An excommunicatio, suspensio, degradatio, irregularitas, excuset ab horis.

1 Sicut conclusio. Irregularitas, suspensio, excommunicatio vel degradatio, non excusatur ab horis recitandis (de beneficiario vero an per hoc excusetur, late dixi lib. 2. cap. 2. dub. 48.) Ratio, quia haec obligatio est annexa ordini, qui est indelebilis. Item, quia nemo ex suo delicto facit conditionem suam meliorem, sed id fieri si hi excusentur. Item, quia per hanc priuatur clericus commodis, non autem ab oneribus releuatur. Sic Sotus lib. 10. de iusti. quest. 5. art. 3. Couarr. 3. part. cap. 13. num. 8. referens plures. Nauarr. cap. quando, cap. 7. Latine,

FINIS

INDEX

INDEX

Rerum, quae in hoc secundo tomo Consiliorum moralium continentur.

Primus numerus librum, secundus libri caput, tertius capituli dubium, quartus denique, & sequentes, eiusdem dubij sectiones margini adscriptas demonstrant: at ubi unus solus est numerus, is intelligitur esse marginalis dubij proxime prenotati.

A BBATES, vel alij habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, an possint cogere executores testamentarios, vel heredes ad testamentum exequendum. lib. 4. cap. 1. dub. 54. num. 1, 2, 3, 18, & 19. Abbates an possint conferre primam tonsuram, & ordines minores. 7. 1. 19. 5, 11, & 12. An verò sit benedictio de substantia, & essentia Abbatum. 6, & 9. Quid dicendum si sui Episcopi culpa non sit Abbas benedictus. 7. Abbatibus beneficia quando vacant, vide Beneficia. Abbas a quo debeat bene dici, & quibus diebus. 10. Abbates in quo loco possint minores ordines, & primam tonsuram conferre. 13. Quibus verò personis. 14. An verò non sint Nouitio ordines minores conferre, & expediat quod illis non dent ante professionem. 15. An verò tonsura collata Nouitio ab Abbate, valeat si ante professionem exeat. ibid. Et an si Abbates conferant hos ordines sibi non subditis, teneant factum. 17. Quid dicendum si conferant hos ordines sibi subditis extra suum monasterium. ibid. ubi an priuilegium concessum Abbatibus ad conferendum hos ordines, sit absolutum. Abbas electus, & confirmatus Episcopus (non tamen confirmatus, vel datus administrator Ecclesiae cathedralis vacantis) potest minores ordines conferre subditis illius Episcopatus. 18. An verò priuilegium Abbatibus conferendi ordines concessum sit sublatum per Tridentinam. sess. 23. cap. 10. de reform. vel possint adhuc post illud ordines conferre. 20, & 22. Abbas an possit dimissorias literas concedere, vide Dimissoria. Quam potestatem habeat Abbas iurisdictionem habens quasi Episcopalem, & an intelligatur dicecelsanum nomine, possitque compellere negligentes exequi testamentum. 7. 1. 21. 3. An verò det licentiam in sua dicecesi ad audiendas confessiones, referret casus, ac possit au-

toritatem interponere permutatione beneficiorum. ibid. multo post med. Abbates, quibus fas est concedere ordines minores an possint illos Dominiciis & festis conferre. 7. 1. 52. 9. Et melius facient, si his diebus illos conferant. ibid. sine. Abbates iurisdictionem quasi Episcopalem habentes, an possint cum suis subditis in interstitiis dispensare, vide Interstitium. Abbas an possit dispensare cum clericis beneficiariis ne recitent. 7. 2. 53. 3. Abbas excommunicatus non potest cum suo Monacho recitare. 7. 2. 54. 2. Abbatissa legens Monialium literas non peccat. 6. 6. 3. 2. Abbatissa a quo debeat benedici, & quibus diebus benedici possit. 7. 1. 19. 10. Abbatissa excommunicata non potest cum sua Moniali recitare. 7. 2. 54. 2. Absoluendi potestas quando detur sacerdoti, & an supponat essentialiter potestatem consecrandi, vide Potestas. Abstinentia carniui an sit de essentia ieiunij. 5. 1. 29. 1. Accusare delictum, quod quis sufficienter probare non potest, an sit licitum. 6. 1. 28. 1. Accusare iterum, quod semel est accusatum an sit licitum. 2. Accusare an liceat facienti pactum, vel iuramentum de non accusando. 6. 1. 29. à 1, ad 4. Accusare quomodo prohibeantur. 6. 1. 30. 1. Quid quando crimen est priuatum, & nulla pena debetur fisco. ibid. Et quid quando contra bonum commune, vel contra aliquam legem, exiis violatio non est iniuriarum tertiae personae, & accusans est infamis, vel excommunicatus. 2. Quid de clericis in causa sanguinis, an saltem possint denunciare. 3. In quibus criminibus possint laici accusare clericos. 4. Subditi an possint accusare Praetatos, & terui dominos. 5. Accusatio, vel denunciatio an fieri debeat in scriptis etiam quando crimina sunt leuia, vel notoria. 6. Accusatio quando sit sub praecipuo. 6. 1. 26. 3, & 4. T. Sanchez Consil. moral. Tom. 1. 1.